

Llengua i Literatura

SÈRIE COMUNICA

El llibre Llengua i Literatura 2, per a segon curs de batxillerat, és una obra col·lectiva concebuda, dissenyada i creada en el departament d'Edicions Educatives de Santillana Educación, S. L./Edicions Voramar, S. A., dirigit per **Teresa Grence Ruiz i Immaculada Gregori Soldevila**.

En la seua elaboració ha participat l'equip següent:

Àngels Campos González
Ferran Carbó Aguilar
Carme Gregori Soldevila
Xavier Molina Martí
J. Rafael Ramos Alfajarín
Josep Ribera i Condomina

EDICIÓ EXECUTIVA

Àngels Campos González

DIRECCIÓ DEL PROJECTE

Immaculada Gregori Soldevila

Les activitats no s'han de realitzar en cap cas en el llibre.
Les taules, els esquemes i altres recursos que s'hi inclouen
són models perquè l'alumnat els copie en un quadern.

El llibre s'organitza en 16 unitats: 8 unitats de Llengua i 8 unitats de Literatura.
Les diferents seccions de cada unitat s'orienten al desenvolupament de les competències dels alumnes.

Pàgina inicial: presentació de la unitat i desenvolupament de la competència lectora.

S'hi especifiquen els continguts (**Saber** i **Saber fer**) de la unitat.

L'apartat **Per a començar** conté preguntes que ajuden a comentar el text inicial i comprovar els coneixements previs de l'alumne a fi de construir un coneixement sòlid a partir d'aquesta base.

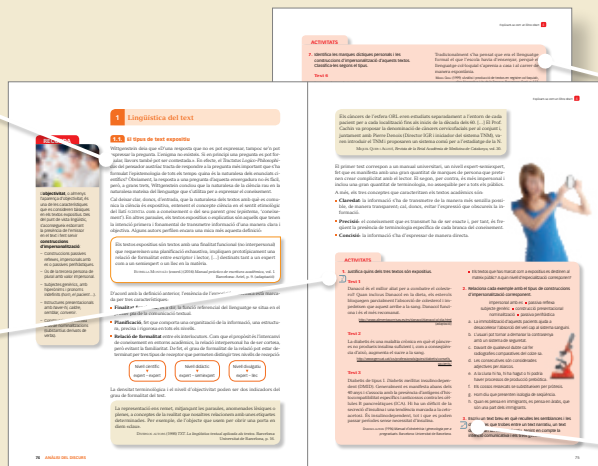
El **text inicial** serveix com a punt de partida de la unitat per a reflexionar sobre els aspectes que s'hi tractaran.

Cada unitat consta de diverses pàgines d'informació i activitats.

Pàgines de contingut: SABER i SABER FER com un tot integrat. Els continguts i la seua aplicació es desenvolupen conjuntament per aconseguir un saber més profund.

El **text informatiu** exposa els conceptes de forma clara i estructurada.

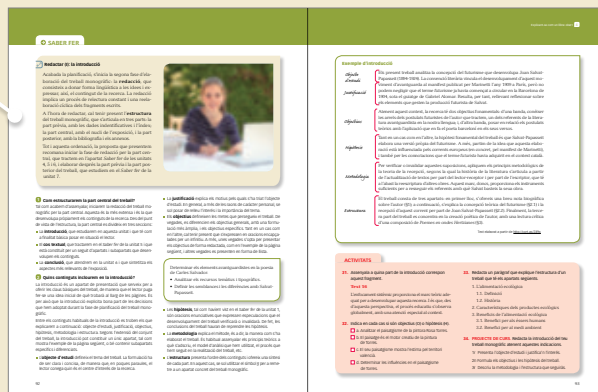
En cada apartat hi ha una primera activitat, marcada amb la icona d'Iniciativa i actitud emprendedora, que serveix com a **activitat inicial** per a explorar els coneixements previs dels alumnes sobre el tema.

Els continguts teòrics s'acompanyen d'una gran quantitat d'**activitats**, en què l'element textual té un paper fonamental: tots els aspectes lingüístics i literaris es poden observar i analitzar a partir de **textos**, acompanyats de **glossaris** quan és necessari.

Les **competències** es treballen a partir d'activitats, marcades amb icones, distribuïdes en les diferents pàgines.

L'apartat **Saber fer** de Llengua tracta en cada unitat una fase del procés de realització d'un treball acadèmic amb l'objectiu que, a final de curs, els alumnes siguin capaços de presentar un projecte sobre un tema literari proposat, que els ajudarà a ampliar la informació de la part de Literatura i preparar la prova.

SABER FER: Comentar textos i Comentar textos literaris. És un apartat fonamental, en la mesura que permet aplicar els coneixements apresos i alhora adquirir destreses per a la redacció de comentaris de textos.

Presenta dues propostes de textos (A i B) pertanyents al mateix tipus textual, en la part de Llengua, o al mateix període històric, en la part de Literatura.

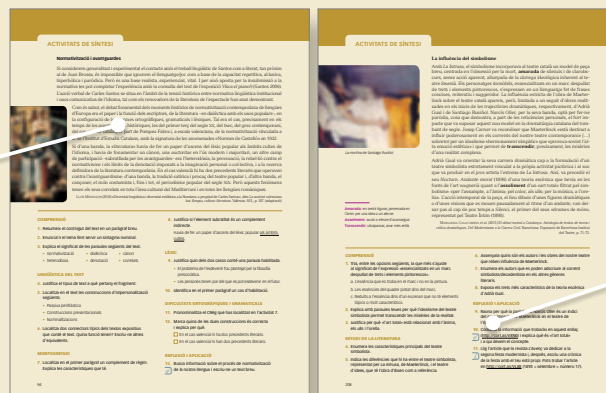
Cada text s'acompanya d'unes **qüestions preparatòries** que serveixen per a planificar el comentari i faciliten a l'alumne la tasca d'anàlisi.

El **comentari resolt** del text A ofereix a l'alumne un model redactat, que li resultarà molt útil a l'hora d'elaborar el comentari del text B.

Activitats de síntesi. Reflexió i aplicació final de tots els coneixements de la unitat a partir d'un text.

Cada unitat finalitza amb un text assagístic o literari breu que permet repassar tots els continguts, a partir de diverses activitats.

Algunes de les activitats finals, marcades amb la icona de Competència digital, proposen portar a terme un breu treball d'investigació.

El llibre es completa amb un **apèndix** que inclou un índex analític amb els conceptes fonamentals de la lingüística textual, un quadre de les característiques dels sons i els fenòmens de fonosintaxi més destacats, un quadre resum de les característiques dels dialectes principals, un glossari de figures retòriques amb exemples i una taula històrica cronològica.

APÈNDIX LINGÜÍSTICA TEXTUAL		APÈNDIX FONÈTICA I ORTOGRÀFICA																					
Concepte bàsic de la lingüística textual El text és un producte comunicatiu que s'organitza en funció de la intenció comunicativa i que es caracteritza per la cohesió i la coherència. Tipus de text 1. Text descriptiu: descriu un objecte o persona. 2. Text narratiu: narra un esdeveniment. 3. Text argumentatiu: defensa una tesi. 4. Text expositiu: explica un concepte. 5. Text literari: crea una obra artística.		Quadre dels sons <table> <tr> <th>Tipus de son</th><th>Exemples</th></tr> <tr> <td>Vocals</td><td>a, e, i, o, u</td></tr> <tr> <td>Consonants</td><td>p, b, t, d, g, k, x, f, v, s, z, n, m, l, r, j, w, y, h, g, c, q, z, ch, ll, rr, etc.</td></tr> </table>		Tipus de son	Exemples	Vocals	a, e, i, o, u	Consonants	p, b, t, d, g, k, x, f, v, s, z, n, m, l, r, j, w, y, h, g, c, q, z, ch, ll, rr, etc.														
Tipus de son	Exemples																						
Vocals	a, e, i, o, u																						
Consonants	p, b, t, d, g, k, x, f, v, s, z, n, m, l, r, j, w, y, h, g, c, q, z, ch, ll, rr, etc.																						
Figures retòriques Al·literació: repetició de sons inicials. Metàfora: comparació implícita. Simbolum: símbol que representa una idea. Personificació: atribució de característiques humanes a un objecte.		Quadre dels dialectes <table> <tr> <th>Dialecte</th><th>Característiques</th></tr> <tr> <td>Català</td><td>... (descripció de les característiques del català)</td></tr> <tr> <td>Castellà</td><td>... (descripció de les característiques del castellà)</td></tr> <tr> <td>Valencià</td><td>... (descripció de les característiques del valencià)</td></tr> <tr> <td>Gal·lès</td><td>... (descripció de les característiques del gal·lès)</td></tr> <tr> <td>Portuguès</td><td>... (descripció de les característiques del portuguès)</td></tr> <tr> <td>Provençal</td><td>... (descripció de les característiques del provençal)</td></tr> <tr> <td>Occità</td><td>... (descripció de les característiques de l'occità)</td></tr> <tr> <td>Provençal</td><td>... (descripció de les característiques del provençal)</td></tr> <tr> <td>Occità</td><td>... (descripció de les característiques de l'occità)</td></tr> </table>		Dialecte	Característiques	Català	... (descripció de les característiques del català)	Castellà	... (descripció de les característiques del castellà)	Valencià	... (descripció de les característiques del valencià)	Gal·lès	... (descripció de les característiques del gal·lès)	Portuguès	... (descripció de les característiques del portuguès)	Provençal	... (descripció de les característiques del provençal)	Occità	... (descripció de les característiques de l'occità)	Provençal	... (descripció de les característiques del provençal)	Occità	... (descripció de les característiques de l'occità)
Dialecte	Característiques																						
Català	... (descripció de les característiques del català)																						
Castellà	... (descripció de les característiques del castellà)																						
Valencià	... (descripció de les característiques del valencià)																						
Gal·lès	... (descripció de les característiques del gal·lès)																						
Portuguès	... (descripció de les característiques del portuguès)																						
Provençal	... (descripció de les característiques del provençal)																						
Occità	... (descripció de les característiques de l'occità)																						
Provençal	... (descripció de les característiques del provençal)																						
Occità	... (descripció de les característiques de l'occità)																						
APÈNDIX TÀBULA CRONOLÒGICA Segles III a IX <table> <tr> <th>REINAT</th><th>POÈSIA</th><th>SCIENTIA</th><th>SCIENTIFICITAT</th><th>LITERATURA</th></tr> <tr> <td>III a IV</td><td>Virgili, Horaci, Ovidi, Propertius, Tibullus, Lucan, Silius Italicus, Valerius Flaccus, Lucan</td></tr></table>	REINAT	POÈSIA	SCIENTIA	SCIENTIFICITAT	LITERATURA	III a IV	Virgili, Horaci, Ovidi, Propertius, Tibullus, Lucan, Silius Italicus, Valerius Flaccus, Lucan																
REINAT	POÈSIA	SCIENTIA	SCIENTIFICITAT	LITERATURA																			
III a IV	Virgili, Horaci, Ovidi, Propertius, Tibullus, Lucan, Silius Italicus, Valerius Flaccus, Lucan																						

Competències que s'hi treballen

- Competència lingüística
- Competència matemàtica, científica i tecnològica
- Competència social i cívica
- Consciència i expressió cultural
- Aprendre a aprendre
- Competència digital
- Iniciativa i actitud emprenedora

Índex de Llengua

UNITAT	ANÀLISI DEL DISCURS		
	Lingüística del text	Conceptes de lingüística del text relacionats	SABER FER: Comentar textos
1 Teixint les paraules 007	1.1. El text. Tipus i seqüències textuais 1.2. Els àmbits d'ús i els tipus textuais 1.3. Els àmbits d'ús i les varietats lingüístiques 1.4. La construcció de textos. Consells bàsics per a redactar les respostes d'un examen	- Propietats textuais - Els tipus textuais i els gèneres - Les funcions del llenguatge - Altres varietats lingüístiques: diastràtiques, diatòpiques i diacròniques	La ressenya: diverses seqüències en un text
2 Estirant el fil narratiu 029	1.1. El tipus de text narratiu 1.2. Els gèneres narratius 1.3. Característiques textuais i lingüístiques dels textos narratius 1.4. Problemes en la producció de textos narratius i solucions	- Marques d'íctiques temporals - Polifonia - Superestructura i macroestructura	Els textos narratius
3 Fotografiant la realitat 051	1.1. El tipus de text descriptiu 1.2. Els gèneres descriptius 1.3. Característiques textuais i lingüístiques dels textos descriptius 1.4. Problemes en la producció de textos descriptius i solucions	- Marques d'íctiques espacials - Modalització	Els textos descriptius
4 Explicant-se com un llibre obert 073	1.1. El tipus de text expositiu 1.2. Els gèneres expositius 1.3. Característiques textuais i lingüístiques dels textos expositius 1.4. Problemes en la producció de textos expositius i solucions	- L'objectivitat i les construccions d'impersonalització - Marques d'íctiques personals - Els mecanismes de cohesió lèxica de repetició i els termes	Els textos expositius
5 Predient el futur 095	1.1. El tipus de text predictiu: un tipus de text expositiu i narratiu 1.2. Els gèneres predictius 1.3. Característiques textuais i lingüístiques dels textos predictius 1.4. Problemes en la producció de textos predictius i solucions	- Modalitats oracionals - Mecanismes de cohesió lèxica	Els textos expositius predictius
6 Complint ordres 117	1.1. El tipus de text instructiu o directiu: un tipus de text expositiu 1.2. Els gèneres instructius 1.3. Característiques textuais i lingüístiques dels textos instructius 1.4. Problemes en la producció de textos instructius i solucions	- Connectors d'ordre - Màximes conversacionals de Grice - Mecanismes de referència gramatical	Els textos expositius instructius
7 Combatent amb les paraules 139	1.1. El tipus de text argumentatiu 1.2. Els gèneres argumentatius 1.3. Característiques textuais i lingüístiques dels textos argumentatius 1.4. Tipus d'arguments i estratègies argumentatives 1.5. Problemes en la producció de textos argumentatius i solucions	- Actes de parla - Esquemes organitzatius - Tipus de fal·làcies	Els textos argumentatius
8 Seduint els altres 161	1.1. El tipus de text conversacional 1.2. Els gèneres conversacionals 1.3. Característiques textuais i lingüístiques dels textos conversacionals 1.4. Problemes en la producció de textos conversacionals i solucions	- La cortesia lingüística i les màximes conversacionals de Leech - Les implicatures - Estil segmentat i estil cohesionat	Els textos conversacionals

CONEIXEMENT DE LA LLENGUA			SABER FER
Morfosintaxi	Lèxic	Dificultats ortogràfiques i gramaticals	
3.1. Introducció a la sintaxi	4.1. L'estructura de les paraules	- Vocalisme i consonantisme - Correcció d'un text	Planificar (I): les idees inicials i les hipòtesis de partida
3.1. El predicat de l'oració	4.1. La derivació	- L'accentuació - La dièresi - L'apostrofació - La contracció - L'ús del guionet - Correcció d'un text	Planificar (II): el procés de documentació
3.1. El complement directe	4.1. La composició	- El gènere i el nombre del substantiu - Els articles i el <i>lo</i> neutre - La pronominalització del CD - Correcció d'un text i repàs trimestral	Planificar (III): la compilació de les fonts
3.1. El complement indirecte 3.2. El complement de règim	4.1. L'habilitació o transcategorització	- Morfologia verbal - Canvi i caiguda de preposició - Problemes amb l'ús d'especificadors - Correcció d'un text	Redactar (I): la introducció
3.1. El complement circumstancial 3.2. El complement predicatiu 3.3. L'atribut	4.1. El lèxic especialitzat	- L'ús de preposicions en complements circumstancials - Els usos dels verbs <i>ser</i> i <i>estar</i> - Correcció d'un text	Redactar (II): el cos del treball i la reelaboració de la informació
3.1. L'oració composta 3.2. La coordinació	4.1. Sigles, acrònims, abreviatures i símbols	<i>Gens</i> i <i>res</i>; <i>Tan</i> i <i>tant</i>; <i>Prou</i> i <i>bastant</i> - L'oposició en l'eix vertical: <i>dalt/baix/sota/davall/sobre</i> - Castellanismes més freqüents - Correcció d'un text i repàs trimestral	Redactar (III): la conclusió
3.1. La subordinació	4.1. Els camps semàntics	- L'article davant de les subordinades substantives - Construccions fixades incorrectes - El relatiu - Construccions de relatiu analítiques i sintètiques - Les interferències amb les perífrasis - Correcció d'un text	Organitzar el treball: portada, índex, bibliografia i annexos
3.1. La subordinació adverbial 3.2. Els connectors textuais	4.1. La sinonímia i l'antonímia	- L'ús del gerundi <i>Perquè/per què/per a què</i> - El connector <i>doncs</i> - Interferències amb els connectors <i>Sinó/si no</i> - Subordinades adverbials temporals - Els adverbis - Correcció d'un text i repàs trimestral	Revisar el treball: les normes de presentació

Índex de Literatura

UNITAT	ESTUDI DE LA LITERATURA
9 La literatura del segle xx: tendències europees 183	1. Cronologia, moviments i tendències 2. La narrativa europea del segle xx 3. La poesia europea del segle xx 4. El teatre europeu del segle xx 5. L'assaig europeu del segle xx Saber fer. Comentar textos literaris «Manifest del Futurisme», de F. T. Marinetti «Una via per a la novel·la futura» (fragment), d'A. Robbe-Grillet
10 El modernisme 197	1. El modernisme: definició i cronologia 2. La literatura en el modernisme 3. Víctor Català 4. Santiago Rusiñol 5. Joan Maragall Saber fer. Comentar textos literaris «La gent de bé va a veure <i>La bona gent</i>», de <i>L'auca del senyor Esteve</i>, de Santiago Rusiñol «Parricidi» (fragment), de Víctor Català
11 El noucentisme 209	1. El noucentisme: definició i cronologia 2. L'estètica arbitrària 3. La literatura noucentista 4. Josep Carner 5. Eugeni d'Ors Saber fer. Comentar textos literaris «La poma escollida», d'<i>Els fruits saborosos</i>, de Josep Carner «Per al Llibre d'Or de l'Energia», de <i>Glosari</i>, d'Eugeni d'Ors
12 Les avantguardes i la narrativa dels anys 20 i 30 221	1. Les avantguardes 1.1. Les tendències i les etapes 1.2. Joan Salvat-Papasseit 1.3. J. V. Foix 2. La narrativa dels anys 20 i 30 2.1. Carles Soldevila i la renovació de la novel·la psicològica Saber fer. Comentar textos literaris «Per a Joan Miró», de <i>Gertrudis</i>, de J. V. Foix «Cal·ligrama», d'<i>El poema de la rosa als llavis</i>, de Joan Salvat-Papasseit
13 La poesia de postguerra 233	1. La poesia de postguerra: cronologia i tendències 1.1. De la desfeta a la represa 1.2. Les etapes i les tendències 2. Els poetes 2.1. Carles Riba 2.2. Vicent Andrés Estellés 2.3. Tres autors rellevants: Espriu, Vinyoli i Brossa Saber fer. Comentar textos literaris «No escric Èglogues», de <i>Llibre de meravelles</i>, de Vicent Andrés Estellés «Elegia II», d'<i>Elegies de Bierville</i>, de Carles Riba
14 La narrativa de postguerra 245	1. La narrativa de postguerra 1.1. De la desfeta a la represa 1.2. Cronologia i corrents estètics 2. Els narradors 2.1. Mercè Rodoreda 2.2. Pere Calders 2.3. Llorenç Villalonga, Manuel de Pedrolo i Josep M. Espinàs Saber fer. Comentar textos literaris <i>La plaça del Diamant</i> (fragment), de Mercè Rodoreda «Tot esperit», d'<i>Invasió subtil i altres contes</i>, de Pere Calders
15 El teatre i l'assaig de postguerra 257	1. El teatre de postguerra 1.1. De la desfeta a la represa 1.2. Les etapes, els models i els autors 1.3. Salvador Espriu 2. L'assaig de postguerra 2.1. Els perfils del gènere 2.2. Josep Pla 2.3. Joan Fuster Saber fer. Comentar textos literaris «Interès», de <i>Diccionari per a ociosos</i>, de Joan Fuster «Cant d'Esther», de <i>Primera història d'Esther</i>, de Salvador Espriu
16 La literatura actual 269	1. La literatura actual: referents i etapes 2. La narrativa actual 3. La poesia actual 4. El teatre actual 5. L'assaig actual Saber fer. Comentar textos literaris «Trenta línies», de <i>Mil cretins</i>, de Quim Monzó «Guaita! Tenim les mans de la mateixa mida!», de <i>Sal oberta</i>, de Maria Mercè Marçal
Apèndix 285	

1

Teixint les paraules

ANÀLISI DEL DISCURS

1 Lingüística del text

- 1.1. El text. Tipus i seqüències textuais
- 1.2. Els àmbits d'ús i els tipus textuais
- 1.3. Els àmbits d'ús i les varietats lingüístiques
- 1.4. La construcció de textos. Consells bàsics per a redactar les respostes d'un examen

2 Saber fer. Comentar textos

La ressenya

CONeixEMENT DE LA LLENGUA

3 Morfosintaxi

- 3.1. Introducció a la sintaxi

4 Lèxic

- 4.1. L'estructura de les paraules

5 Dificultats ortogràfiques i gramaticals

Vocalisme i consonantisme

SABER FER. Planificar (I): les idees inicials i les hipòtesis de partida

ACTIVITATS DE SÍNTESI

PER A COMENÇAR

- De quina paraula llatina procedeix *text*? Què significava?
- Quins significats té aquesta paraula llatina en quítxua?
- Explica amb paraules teues en quin sentit un text es pot considerar un teixit.

En quítxua, la llengua pròpia d'extenses comunitats andines, *teixir* vol dir també 'il·luminar', que és una manera de fer nàixer, de donar a llum. Hi ha un cert caràcter de revelació en el teixit, com si aquest continguera quelcom ocult, secret, iniciàtic, com si el teixit fóra un text que nosaltres poguérem llegir. I de fet, així és. Tant l'origen etimològic del mot *teixit*, com el del mot *text* deriven del vocable llatí *TEXERE*. A més, en quítxua s'utilitza la mateixa paraula per a referir-se a fil i a llenguatge.

MONTSE BARDER I ANNA PUJADAS (2002) «L'origen del teixit», dins *La passió per la llibertat*. Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 263. (adaptació)

1 Lingüística del text

RECORDA

La definició de text que proposa Josep Maria Castellà fa referència a la necessitat que es respecten les tres propietats bàsiques. Recordem breument les tres propietats que tractarem amb detall el curs anterior:

Adequació: és la propietat textual que vetla perquè el text s'adapte a la situació comunicativa en què es produeix. Es manifesta lingüísticament en la tria del registre.

Coherència: és la propietat relacionada amb el significat del text, és a dir, la selecció i l'organització de la informació.

Cohesió: és la propietat per la qual es lliguen les diferents parts del text. Es manifesta lingüísticament mitjançant les marques de referència gramatical (el·lipsi i anàfora) i les marques lèxiques (reiteració, repetició...).

1.1. El text. Tipus i seqüències textuais

Des dels anys 80 del segle passat, els estudis lingüístics han situat la comunicació en el centre d'atenció. Tenint en compte l'objectiu comunicatiu que defineix l'essència de qualsevol llengua, es tractava de superar el marc oracional, en el qual es basaven l'estructuralisme i el generativisme, tan sols preocupats per descriure les relacions entre els constituents lingüístics discrets (fonemes, morfemes, categories, sintagmes i clàusules). En altres paraules, calia estudiar la llengua en ús en tant que instrument comunicatiu i, doncs, posar l'èmfasi en l'estudi del text, entès com a unitat comunicativa.

Text és una unitat lingüística comunicativa, producte de l'activitat verbal humana, que posseeix un caràcter social. Es caracteritza per l'adequació al context comunicatiu, la coherència informativa i la cohesió lineal. La seva estructura reflecteix els procediments emprats per emissor i receptor en els processos d'elaboració i d'interpretació. Es construeix per mitjà de dos conjunts de capacitats i coneixements: els propis del nivell textual i els del sistema de la llengua.

J. M. CASTELLÀ (1992) *De la frase al text*. Barcelona: Empúries, p. 50.

Entenent el text com a unitat lingüística comunicativa, ara cal precisar de manera més rigorosa què és això de la comunicació. Els parlants usen les llengües amb propòsits diferents i, segons les diverses intencions comunicatives, recorren a diferents tipus de textos. Aquesta situació ens porta al concepte de tipologia textual. Les **tipologies textuais** són categories o classes de text delimitades per la intenció comunicativa.

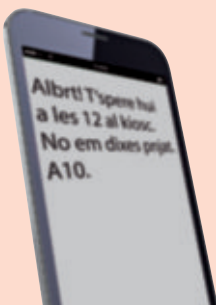
Hi ha diverses propostes de classificació dels textos segons el tipus textual. Una de les que més fortuna ha fet ha estat la que proposa el lingüista francès **Jean-Michel Adam**, que distingeix huit tipus de text segons la intenció comunicativa o tenor funcional.

ACTIVITATS

1. Raona en quins casos podem parlar de text.

a.

b.

c.

Adéu, Enric!

d.

Irrational man.

Un professor de filosofia, Woody Allen complirà 80 anys. Joaquin Phoenix i Emma Stone encapçalen el film i, a la fi, troba sentit a la seua vida, en general està turmentat.

- Respon. Quina o quines propietats textuais fallen en els casos que no has considerat com a textos?

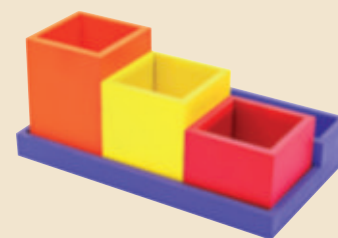
Tipus de text	Finalitat	Gèneres
Narratiu	Contar fets, accions, històries.	Novel·la, conte, notícia...
Descriptiu	Explicar qualitats d'objectes, de persones o d'escenaris.	Retrat, fullet turístic, inventari...
Expositiu	Explicar un tema i aportar-ne informació.	Conferència, article científic, examen, invitació a un acte...
Argumentatiu	Defensar una idea mitjançant proves i arguments.	Article d'opinió, columna, debat, judici...
Conversacional	Reflectir la interacció comunicativa entre dues o més persones.	Conversa, xat, entrevista...
Instructiu	Transmetre ordres, normes o procediments.	Reglament, recepta de cuina, manual d'instruccions...
Predictiu	Avançar esdeveniments que encara no han tingut lloc.	Predicció meteorològica, profecia, pressupost, horòscop...
Retòric	Delectar amb efectes estètics en l'ús del llenguatge.	Poesia, anunci publicitari...

Els tipus textuais bàsics són els cinc primers: narratiu, descriptiu, expositiu, argumentatiu i conversacional. El text instructiu sovint es considera un subtipus de text expositiu amb una intenció directiva. Els textos predictius també es poden considerar expositius, atès que aporten una informació hipotètica i probable; a més, no constitueixen un tipus massa productiu: els gèneres predictius són escassos i limitats. Finalment, els textos retòrics constitueixen més aviat un àmbit d'ús: la literatura; de fet, qualsevol dels altres tipus pot constituir un text retòric si s'activa la funció poètica del llenguatge.

Tot i que les tipologies textuais constitueixen una eina imprescindible per a l'anàlisi lingüística, la realitat mostra que els diferents gèneres textuais solen ser tipològicament híbrids, és a dir, no es poden adscriure a un sol tipus. En aquest sentit, és rellevant introduir el concepte de **seqüència textual** per a referir-se a la diversitat tipològica dels textos reals.

Així, els textos solen contenir una seqüència principal i diverses de secundàries o subsidiàries de la principal. Per exemple, els gèneres periodístics d'opinió contenen una seqüència principal argumentativa i, a més, solen incorporar seqüències expositives, narratives i descriptives; la classe magistral és fonamentalment expositiva, però òbviament sol contenir també seqüències conversacionals, quan els estudiants plantegen els seus dubtes al professor, i d'altres d'argumentatives, quan el professor intenta convèncer els alumnes de la validesa d'una afirmació.

RECORDA

Els **tipus textuais** comparteixen la mateixa finalitat o tenor funcional, un dels factors de la situació comunicativa. Però cada tipus textual ha desenvolupat diverses estructures formals pròpies que donen lloc als diferents **gèneres**. Per exemple, dins dels textos narratius hi ha la notícia, que té una extensió determinada i respon a les 6W, i la novel·la, que té més extensió i una estructura amb plantejament, nus i desenllaç.

ACTIVITATS

2. Completa els enunciats.

- Els tipus de text comparteixen la mateixa ...
- Els gèneres són textos que comparteixen ...
- Com que els textos són híbrids, és millor substituir el concepte de tipus de text pel de ...
- Els textos són híbrids tipològicament: solen contenir una ... i diverses de secundàries.

3. Classifica els gèneres següents segons el tipus de text a què corresponen.

■ xat de WhatsApp	■ horòscop
■ guia turística	■ debat
■ notícia	■ pressupost
■ examen	■ reglament d'un torneig

RECORDA

Segons l'element que destaque en la comunicació, podrem parlar de la funció del llenguatge predominant. El lingüista Jakobson va distingir sis funcions del llenguatge:

Referencial: el missatge es limita a transmetre informació sobre un referent de manera objectiva.

Expressiva o emotiva: el missatge expressa el que sent l'emissor, un estat d'ànim.

Conativa: es pretén que el receptor faça unes determinades coses. Per tant, l'element més important és el receptor.

Fàtica: l'emissor i el receptor comproven si el canal funciona. Inicien o restableixen la comunicació.

Metalingüística: el llenguatge s'utilitza per a parlar del llenguatge mateix.

Poètica: es dona més importància a la forma del missatge i es caracteritza per l'ús de figures retòriques.

1.2. Els àmbits d'ús i els tipus textuals

En l'enfocament comunicatiu de l'estudi de la llengua és fonamental tenir en compte el context o la situació d'enunciació. El **context** d'un acte comunicatiu concret és definit pels factors següents:

- **Camp o tema** que tracta el text, que pot ser general o especialitzat.
- **Canal**, és a dir, el mitjà a través del qual es difon el missatge, que pot ser oral o escrit. En alguns casos, com en la comunicació en les noves tecnologies, es barregen característiques de l'oral i de l'escrit.
- **Espai i temps**, que pot ser compartit, com en una conversa en directe, o no compartit, com en un text escrit o en una conversa telefònica. En alguns casos, com ara un xat, es comparteixen les coordenades temporals però no les espacials.
- **La relació entre els interlocutors, tenor interpersonal o to**, que pot ser formal o informal, depenent de la relació de confiança que hi haja entre els interlocutors.
- **Tenor funcional**, és a dir, la **finalitat** del text, que determina el tipus de text més adequat per a cada situació.

Cal tenir en compte que aquests factors comunicatius es concreten en un text en la varietat diafàsica o registre lingüístic: col·loquial, estàndard, formal i literari.

Els contextos concrets i específics s'agrupen seguint una sèrie de trets generals comuns que els caracteritzen i que constitueixen els **àmbits d'ús**.

Els **àmbits d'ús** són els tipus de contextos en què els individus poden portar a terme un acte de comunicació lingüística. Els contextos de comunicació familiar, l'administrativa, l'acadèmica o la dels mitjans de comunicació de masses en són només alguns exemples [...] hi ha tants àmbits d'ús com tipus de contextos comunicatius podem establir.

P. ALBEROLA et al. (1996) *Comunicar la ciència*. València: Bullent, p. 9.

En altres paraules, els àmbits d'ús són conjunts de situacions comunicatives estereotipades que es produeixen en la vida diària. Als efectes classificatoris resulta operatiu distingir els àmbits d'ús privats i els àmbits públics. Quant als àmbits públics, una classificació molt estesa distingeix els cinc àmbits següents: acadèmic i dels entorns professionals, periodístic, publicitari, juridicoadministratiu i literari.

- **Acadèmic i professional:** és la comunicació que es produeix als centres educatius i de recerca, preferentment en l'àmbit universitari, o en el desenvolupament de diverses professions que requereixen un cert nivell d'especialització. La comunicació acadèmica i professional prototípica es dona entre interlocutors experts amb un propòsit investigador (nivell científic). Tanmateix, també es poden considerar dins de l'àmbit acadèmic i professional els intercanvis comunicatius entre experts i semiexperts (nivell didàctic; per exemple, les activitats docents) o entre experts i llecs (nivell divulgatiu). Cal tenir en compte que qualsevol temàtica especialitzada pot esdevenir objecte de comunicació no especialitzada si es banalitza, és a dir, si s'explica d'una manera col·loquial i planera.
- **Periodístic:** es tracta de l'àmbit dels mitjans de comunicació de massa, com ara la televisió, la ràdio o la premsa.
- **Publicitari:** l'emissor intenta vendre un producte o unes idees al receptor.

- **Juridicoadministratiu:** l'àmbit en què es pretén ordenar i regular la vida social.
- **Literari:** és l'àmbit en què s'usa el llenguatge pel pur plaer de produir bellesa: instruir, delectant, en paraules del poeta llatí Horaci.

En tots els àmbits es produeixen gèneres textuais que incorporen la majoria de seqüències exposades més amunt. Vegem-ho en el quadre següent.

Àmbit	Narratiu	Descriptiu	Expositiu	Predictiu	Prescriptiu	Argumentatiu	Conversacional
Acadèmic	Manual d'història	Manual d'història de l'art	Examen Article científic			Ressenya	Examen oral, taula redona
Periodístic	Notícia, crònica		Reportatge	Horòscop		Crítica, article d'opinió, editorial, crònica	Debat
Publicitari		Publireportatge			Instruccions		
Juridico-administratiu				Pressupost	Llei	Informe, sol·licitud, reclamació	Judici
Literari	Novel·la, conte, faula, llegenda	Llibre de viatges	Assaig			Assaig	Teatre

En definitiva, tant en l'anàlisi com en la producció de textos, cal tenir ben en compte l'àmbit d'ús en què es produeix la comunicació, el gènere textual, sovint delimitat per l'estructura socialment convencional, i les seqüències que els componen, habitualment una de principal i unes altres de secundàries.

1.3. Els àmbits d'ús i les varietats lingüístiques

En l'apartat anterior hem vist que el registre o la varietat diafàsica usada en un text està determinada per l'àmbit d'ús. Repassem els tipus de registres que hi ha i les característiques més destacades de cada un.

- **Col·loquial**, propi d'àmbits informals i familiars, generalment es presenta en textos conversacionals. Es caracteritza per l'ús d'oracions simples, sovint inacabades, amb incorreccions de tot tipus (gramaticals, lèxiques, fonètiques, ortogràfiques...).
- **Estàndard**, propi de l'àmbit periodístic i publicitari. Es caracteritza per la neutralitat, ja que l'objectiu és aconseguir un llenguatge que puga ser entès per una gran quantitat de persones de perfils diferents.
- **Formal**, propi de l'àmbit acadèmic, jurídic i administratiu. Es caracteritza per l'ús de períodes oracionals llargs, generalment oracions compostes, lèxic especialitzat i la correcció des del punt de vista normatiu.
- **Literari**, propi de l'àmbit literari. La voluntat de crear bellesa comporta l'ús de gran quantitat de figures retòriques, aspecte que distingeix aquest registre del formal.

RECORDA

La llengua es caracteritza per l'heterogeneïtat. A més de les varietats diafàsiques o registres, hi ha altres varietats:

Diastràtiques: depenen de la classe social o del sexe dels parlants. Inclouen els argots.

Diatòpiques: depenen de la procedència geogràfica del parlant (Vegeu apèndix, pàg. 288).

Diaacròniques: depenen de l'època del text. De vegades es poden donar dins d'una mateixa etapa històrica, entre diferents generacions.

ACTIVITATS

4. Llig els textos i identifica l'àmbit d'ús, les seqüències textuais (principal i secundària) i el gènere de cada un.

Text 1

L'EDITORIAL

La crisi humanitària a l'Índic revifa el debat migratori

La negativa de deixar tocar terra a les embarcacions a la deriva pot provocar milers de morts

Milers de persones desesperades, famèliques i amuntegades en vaixells precaris naveguen a la deriva ara mateix pel mar Andaman, al golf de Bengala, sense que de moment tinguin possibilitats de tocar terra. Fugen de la pobresa extrema de Bangla

Desh o de la persecució que pateixen a Birmània, on el govern nega els mínims drets a la minoria rohingya, de religió musulmana en un país majoritàriament budista. Tot i que algun vaixell ha aconseguit arribar a terra, els governs de Tailàndia, Indonèsia i Malàisia no se'n volen fer càrrec i ja han fet girar cua algunes naus que es mantenen a la deriva, sense lloc on arribar, i sense aigua ni menjar des de fa dies. Les imatges que han arribat aquests dies mostren els cossos desnodrits dels refugiats, i els responsables de les organitzacions humanitàries acusen els tres països de jugar al «ping-pong marítim» per enviar els vaixells mar endins. El perill, avisen, és que d'ací a uns quants dies el que hi haja siguen naus fantasmes plenes de cadàvers.

Igual que passa amb la crisi que encara es pateix al Mediterrani. En el cas del sud-est asiàtic, davant la pressió internacional, Tailàndia ha convocat una reunió el 29 de maig amb representants de tots els països de la regió, incloent-hi Birmània i Bangla Desh. No queda clar que hi haja un acord que pare el drama humanitari, com tampoc no resulta fàcil que les propostes europees puguin parar el flux d'immigrants desesperats que ixen del nord d'Àfrica.

El problema és global i no té una solució fàcil perquè la gent seguirà fugint de la fam, la guerra o la persecució mentre no se solucionen els problemes als seus països d'origen. Però en cap cas la comunitat internacional pot permetre que impunement es negue la mínima ajuda humanitària als naufragats de la desesperació.

Ara, 16/05/2015 (adaptació)

Text 2

Estudiant: Volia preguntar-te si en el cas q necessite més material... ha de ser de les mateixes persones? Perquè hui puc aconseguir més minuts, però de les persones que ixen en la gravació, n'hi haurà 2 o 3.

Professor: T'anava a dir que millor que diversifiques interlocutors. Els que parlen en els dos fitxers que m'has enviat són els mateixos?

Estudiant: Ah, d'acord, d'acord! Sí. Encara que en el més curt sols se'n senten 3.

Fragment d'una conversa per WhatsApp

Text 3

Domini lingüístic

El domini lingüístic és el territori on es parla un idioma. Sovint s'aplica el concepte de domini lingüístic al territori històric on tradicionalment s'ha parlat una llengua, de manera que la presència de noves llengües per immigració no implica una relativització del concepte.

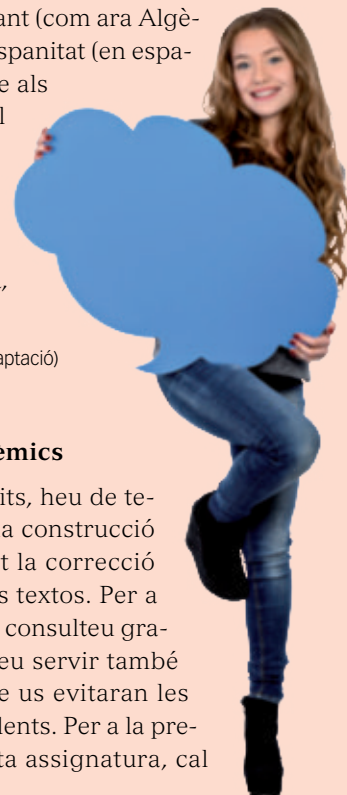
El concepte de domini lingüístic permet evitar circumscriure les llengües a estats. Així, hom parla de Francofonia (en francès, *Francophonie*) per referir-se als territoris on es parla francès (França, Bèlgica, Quebec o Louisiana, entre altres) o on aquesta llengua hi té una presència important (com ara Algèria). Igualment, hom parla d'Hispanitat (en espanyol, *Hispanidad*) per referir-se als territoris on es parla espanyol (Espanya, Mèxic, l'Argentina, etc.), encara que el concepte d'Hispanitat de vegades també abraça la cultura ibèrica en general (galleoportuguesa, basca, catalana i castellana).

www.viquipedia.cat (adaptació)

Text 4

Presentació de textos acadèmics

En la producció de textos escrits, heu de tenir en compte, que, a més de la construcció del discurs, és molt important la correcció normativa i la presentació dels textos. Per a la correcció normativa, cal que consulteu gramàtiques i diccionaris, i que feu servir també els correctors automàtics, que us evitaran les errades ortogràfiques més evidents. Per a la presentació dels textos en aquesta assignatura, cal

que seguiu obligatòriament les indicacions següents, que són les més habituals en els textos expositius de l'àmbit acadèmic:

1. Feu servir interlineat: 1,5 pt.
2. Utilitzeu alineació: justificada.
3. Deixeu un espai per a separar paràgrafs.
4. Useu un cos de lletra adequat. Tot i que hi ha diverses tipografies adequades, la més utilitzada és Times New Roman (cos 12 pt).

Text 5

Demà encetarem la setmana amb canvis, que vindran de la mà de bandes de núvols mitjans i alts que serien més compactes de cara a la vesprada; tot i això, de pluja no n'esperem. Les temperatures pujaran una miqueta cap al golf de València, mentre que cap a les comarques interiors d'Alacant tendiran a baixar tímidament. El vent bufarà flux i variable amb tendència a imposar-se la brisa de cara al migdia a les tres províncies.

Pròxims dies

A partir de dimarts podríem tenir alguns ruixats tempestuosos que afectarien bona part del territori valencià.

ASSOCIACIÓ VALENCIANA D'AFICIONATS A LA METEOROLOGIA JOSEP PEINADO (AVAMET) <http://www.avamet.org/pred.php>, 17/05/2015 (adaptació)

Text 6

V. Tempesta de primavera

L'Anselma i l'Antònia portaren el cafè. Les últimes a entrar foren la Gertrudis i la Mundeta, que havien anat a tancar la porta de la torratxa quan la Teresa i la Filomena havien tornat; la balda havia cedit i havien hagut d'apuntalar la porta amb una post de planxar. Estaven totes molt quietes, una mica cohibides, sense saber què dir. La Mundeta explicava que en el seu poble, quan era petita, un llamp havia matat un home. La Filomena s'havia assegut a terra perquè no hi havia prou butaques i havia tingut por de sortir a buscar una cadira. La Gertrudis a cada tro es senyava. «Ja t'has senyat prou», li digué l'Anselma tot acostant-se la tassa als llavis i bufant el cafè a cada glop. La Teresa s'havia aixecat i havia obert la finestra; per entre les esclatxes de la persiana veïé que l'aigua baixava com un riu pel jardí. Quan anava a tancar, es quedà enlluernada i sentí com si la nit s'esqueixés. «Ha estat a tocar de la paret, a la vora del llorer», digué l'Anselma tot acostant-se-li. La Sofia, que ja dormia, es despertà sobresaltada i arrencà a plorar amb la boca oberta. «Senyora –digué la dida–, ja té la primera dent.» La Teresa amb un dit alçà el

llavi de la criatura: a un costat de la geniva de dalt li sortia una punxeta blanca.

A la matinada, la tempesta es calmà. Només se sentia la remor de l'aigua que s'escorria per les canals. La Filomena, mig estirada a terra, s'havia adormit. «No la despertin», digué la Teresa; i amb totes les altres noies sortí a veure què havia passat. L'aire era fresc i els núvols s'anaven **esllenegant**. A la vora del pou hi havia un gran bassal d'aigua. Del llorer només en quedava la meitat. En Climent, amb la gorra enfonsada fins a les orelles i amb unes sabates molt velles, arrossegava el tros d'arbre que havia caigut. Quan sentí la Teresa i les noies alçà el cap: «El trec d'aquí perquè no **faci nosa**; val més que hagi rebut el llorer que no pas un de nosaltres; ¿no li sembla, senyora Teresa?»

MERCÉ RODOREDÀ (1982) *Mirall trencat*. Barcelona: Edicions 62, p. 83-84.

Esllenegant: deformant, estenent-se.

Faci nosa: moleste.

5. Fes una fitxa com aquesta per cada un dels textos.

Text núm.:
Camp:
Registre:
Funció del llenguatge predominant:

6. Pensa i respon. En quin dels textos de l'activitat 4 els interlocutors comparteixen coordenades de temps?
7. Esmena l'errada conceptual que conté aquest fragment d'un comentari de text i justifica el canvi que has fet.

Text 7

L'objectiu principal del text que analitzem és contar amb claredat i objectivitat com es desenvolupa el conflicte i els fets que s'han produït, sense donar suport a cap de les parts. Aquestes característiques ens porten a classificar el text en el gènere narratiu.

1.4. La construcció de textos. Consells bàsics per a redactar les respostes d'un examen

Al llarg del curs veurem alguns problemes que planteja la redacció dels diferents tipus de text. En aquesta primera unitat revisarem algunes recomanacions generals que resulten molt útils a l'hora de redactar les respostes d'un examen.

- Ordena les oracions seguint un ordre lògic: subjecte + verb + complements. Has d'evitar els **anacoluts**, que trenquen l'ordre lògic de l'oració, perquè comencen amb un subjecte, però fan servir un verb que concorda amb un altre subjecte.

**Joan Francesc Mira, durant la seua presentació, observem com utilitza elements humorístics per a aportar un to més amé a l'acte.*

- Revisa les **repeticions** i substitueix-les per pronoms o per sinònims o hiperònims. En acabar d'escriure un text, és fàcil adonar-se que s'ha repetit la mateixa paraula dues o més vegades a molt poca distància; cal, doncs, fer la substitució corresponent.

**Durant la presentació, Joan Francesc Mira fa servir elements humorístics per fer més amena la presentació.*

- No abuses de les **expressions metalingüístiques**. Sovint hi ha el costum de sobrecarregar el discurs amb expressions que no diuen res i enfosqueixen el discurs: *cal dir que, hem d'insistir que...* Cal intentar ser directe en el discurs.

**Cal dir que Albert Hom va ser l'encarregat de conduir la presentació de la gala.*

- Utilitza els **connectors** necessaris, ni més ni menys. Cal tenir en compte que no tots els paràgrafs ni totes les oracions han de començar obligatòriament amb un connector. Com a guia, recomanem utilitzar-los en els casos següents:

- ▶ Per a **ordenar** el discurs. De primer cal enumerar tots els elements sobre els quals es parlarà i posteriorment s'aniran explicant un per un. Si hi ha dos elements, es pot usar *d'una banda i d'altra banda*. Si són més de dos elements, es pot usar *en primer lloc, en segon lloc...* o anar reprenent cada un amb *quant a, pel que fa a, en relació amb*. Quan són molts aspectes, no tots han d'encapçalar-se amb connectors.
- ▶ Per a aportar alguna **objecció**. Quan cal introduir alguna matisació, que contradiu parcialment el que s'ha dit anteriorment, cal usar connectors com *no obstant això, tanmateix, ara bé...* S'han de fer servir a l'inici d'oració i amb coma darrere.
- ▶ Per a introduir la **conclusió**. Es poden fer servir fórmules molt variades, però sempre aniran a l'inici del paràgraf de conclusió i seguides de coma. Algunes de les més habituals són: *comptat i debatut, en definitiva, en conclusió, per concloure...*

ACTIVITATS

8. Reescriu els exemples amb asterisc que s'han inclòs en l'explicació, esmenant les errades de redacció.
9. Completa aquesta resposta a una pregunta d'examen amb els connectors que consideres adequats. Completa el final de la resposta inventant les dades que hi falten.

Text 8

Quines varietats lingüístiques reconeixes en el text?

En el text proposat es reconeixen les quatre varietats lingüístiques d'una llengua: diatòpica, diafàsica, diestràtica i diacrònica.

La varietat diatòpica és el català oriental, tal com demostren les terminacions de present d'indicatiu i present de subjuntiu i les formes de subjuntiu. Sorpren l'ús de lèxic que no és propi d'aquest dialecte, com ara la referència a «Colla dels Xiquets de Valls».

La varietat diafàsica és l'estàndard, lligat a l'àmbit d'ús periodístic, ja que fa servir un lèxic accessible per a tots els públics.

La varietat diestràtica és més difícil d'identificar, atès que el text és molt neutre. L'ús de la paraula *guai* pot fer-lo adscriure a l'argot juvenil.

SABER FER

Comentar textos

Text A

Vertigen, d'Esperança Camps i Empar Marco

Vertigen, publicada per Sembra Llibres, és una obra diferent i engrescadora escrita a quatre mans per Esperança Camps i Empar Marco. Ambdues autores són periodistes (a banda del ja extens currículum de Camps com a escriptora) i, en conseqüència, viuen intensament tots els afers de l'actualitat (convulsa, embogida i punyent) més **peremptòria**. Són perseguidores de la notícia: Empar Marco com a corresponsal de TV3 a terres valencianes (tots la coneixeu de sobres) i Esperança Camps com a treballadora de Canal 9.

- Amb aquestes característiques, i atès que Camps va ser una afectada directa del tancament de la Televisió Valenciana ara fa justament un any, no és estrany que hagen tingut la temptació d'afrontar literàriament el terrible afer. La novel·la ha aconseguit més d'una funció. D'una banda, la d'explicar-nos els fets tal com van succeir, intentant mostrar-nos en els motius profunds, els antecedents, la intervenció dels personatges públics que hi estaven relacionats, etc. És a dir, la funció de reflectir i analitzar seriosament la notícia i la seqüència dels esdeveniments. D'una altra, parlar-nos de les conseqüències culturals, polítiques, socials i humanes que la clausura d'una televisió pública amb tants anys de recorregut significa per a un territori. Tanmateix, jo encara hi afegiria una tercera utilitat, més personal i dura: la de servir de catarsi a les autores (i de retruc als lectors implicats) per superar un trasbals tan enorme, tan increïble, tan difícil de pair.

- El llibre està construït gairebé com un *non-fiction*. Hi ha la realitat novel·lada, que representa la part més substancial del text, emmarcada dins d'una història de ficció. El vessant de la ficció, amb personatges que viuen una sèrie de tràgics incidents enmig dels atabalats moments del tancament de Canal 9, tampoc no renuncia a palesar els greus problemes de la societat valenciana. Així, Camps i Marco no desaprofiten l'ocasió i teixeixen una trama sobre la creixent presència d'elements nazis i d'extrema dreta en aquells indrets (i val a dir que en tot Europa) i la intervenció no sempre ortodoxa de les forces de l'ordre.

La lectura de *Vertigen* ens impacta per la proximitat espacial i temporal, pel seu absolut realisme i pel seu decebedor balanç de la societat que ens envolta. La conclusió és que «no hi ha un pam de net», que no hi ha esperances de resoldre res.

- Doncs això. No es pot dir més clar. Un text intel·ligent i ben escrit, adequat especialment per als amants del periodisme d'investigació i per a tothom que tingui interès en la història estrictament coetània, explicada sense concessions, draps calents ni pèls a la llengua.

ANNA MARIA VILLALONGA, <http://alombradelcrim.blogspot.com.es/2014/12/vertigen-desperanca-camps-i-empar-marco.html>, 17/05/2015 (adaptació)

Peremptòria: que no admet dilació, que no es pot ajornar o deixar per a després.

TEMA I ESTRUCTURA

Quin tema tracta? La publicació i el contingut de la novel·la *Vertigen*, d'Esperança Camps i Empar Marco.

Com s'estructura el text? Introducció: activitat professional de les autores / Desenvolupament: funcions literàries, socioculturals i personals de *Vertigen*; rerefons de la trama de la novel·la / Conclusió: efecte de *Vertigen* sobre els lectors (quart paràgraf); avaluació global de la novel·la, amb la recomanació de llegir-la (cinquè paràgraf).

NIVELL PRAGMÀTIC O COMUNICATIU

Quines seqüències textuais comprén? Principalment d'expositives i argumentatives, tot i que n'hi ha alguna de narrativa (en passat). **A quin gènere pertany?** A la ressenya.

NIVELL LINGÜÍSTIC

És un text objectiu o subjectiu? Subjectiu. **Quines marques lingüístiques ho demostren?** Marques de primera persona i lèxic valoratiu.

Quines construccions hi predominen? Oracions compostes, que donen lloc a un estil cohesionat.

Comentari resolt (text A)

La ressenya de la novel·la *Vertigen*, d'Esperança Camps i Empar Marco, que presenta Anna Maria Villalonga, exposa les característiques més destacades i les bondats de l'obra ressenyada, amb l'objectiu de recomanar-ne clarament la lectura. En aquest sentit, l'autora no s'estalvia cap elogi i fa palesa des del principi la seua presa de posició en benefici de la intenció argumentativa.

El text s'**estructura** en tres parts (introducció, desenvolupament i conclusió) distribuïdes en cinc paràgrafs, com correspon al **gènere textual** de la ressenya. En el primer paràgraf, a manera d'introducció, s'explica el rerefons professional d'Empar Marco i Esperança Camps, dues periodistes, «perseguidores de la notícia», com a corresponsals de TV3 a terres valencianes, la primera, i com a treballadora de Canal 9, la segona. El desenvolupament (segon i tercer paràgrafs) situa *Vertigen* en el context històric del tancament de Canal 9 i resumeix les funcions principals que compleix l'obra: explicar la seqüència dels esdeveniments; exposar les conseqüències del tancament de la televisió pública valenciana, i servir de catarsi a les autores. A més, com a ficció novel·lada d'un fet real, *Vertigen* permet a les autores «palesar els greus problemes de la societat valenciana» (com ara, «la creixent presència d'elements nazis i d'extrema dreta»). En la conclusió (quart i cinqué paràgraf), Villalonga avalua positivament el contingut de la novel·la per l'impacte que pot tenir en els lectors, atesa la proximitat dels esdeveniments i el realisme en l'anàlisi de la societat. El cinqué paràgraf efectua una avaluació global de *Vertigen* com a «text intel·ligent i ben escrit» (lín. 30), apel·lant al públic lector, especialment «als amants del periodisme d'investigació» (lín. 31).

Des del punt de vista del **tipus textual**, tot i que s'hi observen trets expositius (verbs en present atemporal, «Ambdues autores són periodistes», lín. 3) i narratius (verbs en passat, «Camps va ser una afectada directa», lín. 8), el text és fonamentalment argumentatiu, perquè respon a la finalitat de justificar per què és un bon llibre. Així, la subjectivitat de Villalonga es fa palesa amb la presència de **marques d'íctiques** de primera persona del singular (*jo*, lín. 16) i del plural (*explicar-nos*, lín. 11). Aquest plural adopta un valor global, ja que incorpora la referència al conjunt de potencials lectors i, doncs, constitueix una estratègia d'acostament al lector que fa partícips de la ressenya i del contingut ressenyat els receptors.

D'altra banda, la presència abundant de lèxic valoratiu incorpora un mecanisme de **modalització** que explicita l'avaluació positiva de la novel·la, amb adjectius com «diferent i engrescadora» (lín. 2). Al seu torn, l'activitat de les autores és també avaluada positivament, mitjançant adjectius («extens currículum», lín. 4), adverbis («viuen intensament tots els afers de l'actualitat», lín. 4-5; «analitzar seriosament la notícia», lín. 13), sintagmes preposicionals («explicada sense concessions», lín. 32) i locucions idiomàtiques («explicada sense [...] draps calents ni pèls a la llengua», lín. 32) que remarquen el seu rigor professional. En canvi, els esdeveniments novel·lats (el tancament de Canal 9) reben una avaluació negativa, sobretot mitjançant l'ús d'adjectius o substantius: «l'actualitat [és] convulsa, embogida i punyent» (lín. 5); «el terrible afer» (lín. 10); «un trasbals tan enorme, tan increïble, tan difícil de pair» (lín. 18). Podríem parlar, per tant, de dues **isotopies** enfrontades.

El **registre lingüístic** és estàndard, propi de l'àmbit periodístic, amb un lèxic general, tot i que, de vegades s'hi introdueix algun tret col·loquial característic del llenguatge oral: per exemple, «Doncs això» (lín. 30).

Pel que fa a la **cohesió**, cal destacar el predomini de l'estil cohesionat, amb procediments per a condensar i aclarir la informació, com ara incisos entre parèntesis, nominalitzacions («el tancament de la Televisió Valenciana», lín. 8-9), reformulacions parafràstiques («És a dir», lín. 13) i citacions textuais, que funcionen com a argument d'autoritat («no hi ha un pam de net», lín. 29). Són abundants les oracions compostes subordinades, sobretot de relatiu («Hi ha la realitat novel·lada, que representa la part més substancial del text», lín. 19-20) i adverbials («explicar-nos els fets tal com van succeir, intentant mostrar-nos-en els motius profunds», lín. 11-12), encara que també s'hi recorre a la coordinació (lín. 23). Finalment, Villalonga fa ús de **connectors** textuais additius (*D'una banda*, lín. 11; *D'una altra*, lín. 14) i contrastius (*Tanmateix*, lín. 16), que permeten explicitar l'organització de la informació i les relacions lògiques entre les idees.

En conclusió, l'autora construeix una ressenya ben organitzada i eficaç a l'hora d'aconseguir el propòsit argumentatiu del gènere. La presa de posició clara de Villalonga respecte a l'obra ressenyada i respecte al contingut de la novel·la s'agraeix i permet al lector fer-se una idea ben exacta de què és *Vertigen* abans de decidir si vol mamprendre'n la lectura.

Text B

Enric Iborra (2013) *Un son profund. Dietari d'un curs de literatura universal*. Barcelona: Viena.

Quan Ulisses arriba a Ítaca després del llarg viatge, cau rendit en un son profund. La renúncia a la immortalitat, l'estima per la vida que mostra durant el seu periple, esdevé finalment una paradoxa formidable de què parlaran segles més tard poetes com ara Carles Riba. L'heroi, que ha sobreviscut a tots els perills gràcies a l'astúcia i a la vigilància, fa

- 5 el darrer pas de mar adormit: un símbol, una metàfora exacta i suggeridora. Ulisses vol tornar a la seua terra per damunt de tot perquè s'estima la dona i el fill, els seus amics. Però és precisament allò que més vol el que més li ha de costar. El seu son dolç i final ens revela la dificultat que suposa recuperar allò perdut quan també s'ha dissipat tota esperança. És aquesta imatge concreta de l'home generós, que ja no espera res mentre dorm quan torna a la seua pàtria antiga, la que ha servit de títol a l'obra d'Enric Iborra, un dietari escolar, un excel·lent llibre de professor.
- 10 Des de la curiositat del primer dia de classe fins a mitjan juny, l'autor traspassa al paper totes les notes preses en el seu blog, *La serp blanca*, que havia nascut amb la finalitat de ser un quadern de notes, un suport virtual per als seus alumnes de l'assignatura de literatura universal del curs 2010-2011 a l'IES Lluís Vives de València. Sis són les obres en què es concentra el temari: *Èdip rei*, *l'Infern* de Dant, *Hamlet*, *Madame Bovary*, *Les flors del mal* i *La metamorfosi* de Kafka. Recórrer el camí que va de la pantalla al manual, dels orígens de la literatura occidental
- 15 (arrenca amb «les literatures de l'antiguitat», la Bíblia, reflexions sobre *l'Odissea*) a la novel·la del segle XX, intentar descabdellar la madeixa de les obres conegudes i triades com les més representatives dels períodes més importants de la història de la lletra dura comporta una actitud perplexa que no s'està de posar en dubte tant els conceptes com les etiquetes que el temps i les plomes dels estudiosos s'han ocupat d'elaborar.

Si bé és veritat que Iborra comparteix els seus dubtes al llarg de les pàgines d'aquest llibre que no es fa en abso-

20 lut indigerible, també és cert que el mestre comparteix amb el lector els seus coneixements literaris, i la seua destresa i intel·ligència amb l'ofici de lector, heretat en bona mesura de son pare, Josep Iborra, a qui l'autor cita sovint en el seu text. I sorprén que el seu siga un itinerari personal que recorre alguns dels àmbits de la crítica literària que coneix de primera mà: l'acompanya ben sovint el berlinés d'origen jueu Erich Auerbach i el seu ja clàssic *Mimesi*, redactat en l'exili a Istanbul entre 1942 i 1945, obra que Iborra qualifica com un text fonamental

25 de la crítica literària, un assaig indispensable; i Carles Miralles, Borges, el francès Sainte Beuve, Erich Heller, Stanley Corngold, Lionel Trilling, el *Great Books* de David Denby, *Homer to Joyce* de Wallace Gray, etc.

Parlar de l'experiència pròpia com a lector –i tants llibres com ha llegit!–, explicar la feina d'ensenyar literatura, confessar vicis i dèries amagats com el gust de fer llistes de lectures, realitzades o per realitzar, com i quant s'ha de llegir, què suposa anar de llibreries per València, aquestes són algunes de les lliçons del mestre Iborra des

30 del seu llibre de llibres. Són paraules que els adolescents, i no només, agrairan tota la vida. Un son profund, la lectura, allò que més volem i més ens costa. La literatura.

BEGONYA MEZQUITA, <http://eltrapezi.com/un-son-profund/>, 30/04/2014

ARA FES-HO TU. Llig el text i redacta'n un comentari. De primer, respon a les preguntes que et plantegem.

TEMA I ESTRUCTURA

- Quin tema tracta? Quin abast té el tema, general o especialitzat?
- Com s'estructura el text?
- Qui és l'emissor?
- Quina és la intenció comunicativa del text?

NIVELL PRAGMÀTIC O COMUNICATIU

- En quin àmbit es presenta? Quin registre fa servir?

- Quines seqüències inclou? A quin gènere pertany?
- Quina funció del llenguatge hi predomina?

NIVELL LINGÜÍSTIC

- És objectiu o subjectiu? Quines marques lingüístiques ho demostren?
- Hi ha marques díctiques referides a l'emissor o al receptor? Què pretén amb aquesta estratègia?
- Quin estil sintàctic hi predomina?

3 Morfosintaxi

3.1. Introducció a la sintaxi

Estudi de la llengua

Fonètica

Ortografia

Morfologia

Lèxic

Sintaxi

A l'hora d'**estudiar una llengua** podem fer-ho partint de perspectives diferents. Si ens fixem en els sons o en la pronunciació de les paraules, prenem com a punt de partida l'àmbit de la **fonètica** (*porta* [pɔɾta]). Si ens centrem en com aquests sons es representen gràficament, ens referirem a l'**ortografia** ([ɔ] → o). Si el que ens interessa és explicar les característiques formals d'una determinada paraula (*joc* + *s* → *jocs*; *parl* + *e* → *parle*; *treball(a)* + *dor* → *treballador*), llavors parlarem de la **morfologia**. I si el que ens interessa és conèixer noves paraules i el significat que tenen (*bústia*: 'Receptacle en el qual, a través d'una obertura allargada i estreta, es deposita la correspondència'), estudiarem el **lèxic**.

Per tant, l'estudi de la fonètica, de l'ortografia, de la morfologia i del lèxic ens ajuda a comprendre més bé el funcionament d'una llengua. Ara bé, aquestes paraules que pronunciem, que dotem d'una determinada forma i a les quals atribuïm un significat, només resulten plenament efectives a l'hora de comunicar-nos si som capaços d'organitzar-les adequadament. De l'explicació de com es combinen o s'ordenen les paraules en una llengua determinada, se n'encarrega la **sintaxi**. Una mala ordenació de les paraules que utilitzem comporta una estructura sintàctica mal formada, la qual de seguida és detectada pels usuaris habituals d'una llengua com a incorrecta o com a intel·ligible. Així, la mala combinació dels mots en aquesta oració **Han la porta obert a les cinc de la botiga* (*Han obert la porta de la botiga a les cinc*) posa de manifest la importància de la sintaxi.

Per a conèixer millor el funcionament de la sintaxi, és convenient repassar uns quants **conceptes lingüístics bàsics**: categoria, sintagma, oració i funció.

- La noció de **categoria** (o categoria gramatical) va associada a la de classe de paraules. Les paraules es poden classificar en diverses categories partint de quatre característiques bàsiques: a) si són variables o no, b) si poden augmentar el nombre de membres de la classe o no (sèries obertes o tancades), c) si tenen un significat bàsic o no, i d) si són capaces d'actuar com a nuclis d'estructures sintàctiques més complexes. Atenent aquests criteris, podem distingir les categories principals següents: el substantiu (*taula*), l'adjectiu (*vella*), el verb (*portar*), l'adverbi (*ràpidament*) i la preposició (*de*). A més, convé recordar que tradicionalment també es parla d'altres categories gramaticals amb menys entitat semàntica i sintàctica, com ara les agrupades dins dels determinants –article, demostratiu, possessiu, quantificador (indefinit, quantitatiu i numeral)–, dels pronoms (personals i no personals) i dels connectors (conjuncions oracionals i nexes textuais).
- Les categories principals poden donar lloc a estructures sintàctiques més complexes, conegudes com a **sintagmes** (frases o grups sintàctics), en els quals actuen com a nuclis: sintagma nominal (*el teu germà*), sintagma adjectival (*digne de recompensa*), sintagma verbal (*vendre un cotxe*), sintagma adverbial (*molt ràpidament*) i sintagma preposicional (*contra el poder*).
- La combinació d'aquests sintagmes permet estructures sintàctiques encara més complexes: la formació d'**oracions**. El concepte d'oració inicialment està relacionat amb la combinació entre un SN i un SV, entre els quals s'estableix una relació de concordança gramatical:

Els teus germans han venut el cotxe.

SN

SV

SABER MÉS

Des d'un punt de vista tradicional s'assenyalava que la preposició actuava com un element d'enllaç entre dos substantius, i que l'element nuclear del **sintagma preposicional** era el substantiu, també denominat *terme de la preposició*: *contra* (enllaç) *el poder* (terme de la preposició). Aquesta perspectiva ha tendit a canviar, ja que a hores d'ara es considera que la preposició, que dona nom al sintagma, també es constitueix com a nucli d'aquest: *contra* (nucli) *el poder* (complement).

Però convé advertir que també s'han de complir altres requisits per a parlar d'oració. Ha de tenir un significat complet, ha de ser independent, ha d'anar entre pauses i ha de tenir una funció comunicativa. Això no obstant, en alguns casos no es compleix el criteri gramatical (SN + SV) i sí que es compleixen els altres. Aquests casos, que serien una classe d'oracions no prototípiques, solen rebre el nom de **fragments** o **frases**, i agrupen enunciats com els següents: respostes a una pregunta (*Sí*), interjeccions (*ep!*, *ui!*, *eu!*, *xe!*), renecs (*redell!*), precés (*una orxata, per favor*), salutacions (*bona nit!*) o titulars de premsa (*Cent-nars d'immigrants atrapats per un temporal*).

La presència de diversos sintagmes d'un mateix tipus és possible en una oració. Així, per exemple, hi ha oracions que poden contenir més d'un sintagma nominal, més d'un sintagma adjectival, més d'un sintagma preposicional o més d'un sintagma adverbial: *L'amiga de Lluís ha dut el germà de Pere a l'institut*. Però quan hi ha més d'un sintagma verbal, llavors hem de pensar que s'ha generat una estructura oracional encara més complexa: *L'amiga de Lluís ha dit que han dut el germà de Pere a l'institut*. Es tracta de les estructures conegudes com a oracions compostes, les quals sovint inclouen connectors oracionals com, per exemple, *que* en l'oració anterior.

ACTIVITATS

10. Llig i raona.

 Quan Joan va encendre el llum, sa mare es va desvetlar i ja no va poder tornar a adormir-se.

- Delimita les oracions i canvia'n l'ordre. Ha canviat el significat del text?
- Prova d'eliminar algun constituent oracional. En quins casos és possible aquesta eliminació?
- Si col·loques els constituents que fan de subjecte darrere del verb, penses que les oracions resultants continuen sent normals?

11. Fes una classificació de totes les categories que hi ha en el text.

Text 9

Caminar pel Vell Istanbul pot ser aclaparador. A la dreta, pujant per Kabasakal Sokak, hi ha els banys de Roxelana, l'ambiciosa esposa de Solimà el Magnífic. A l'esquerra es troben els tallers dels artesans tradicionals: un pati envoltat per una construcció baixa de pedra de color mel, plena de botigues diminutes. Passant els banys, trobem un obelisc desgastat enmig d'un espai obert rectangular cobert de gespa, que assenyalava l'emplaçament de l'antic hipòdrom romà. A l'altra banda, davant de la imponent mesquita Blava, s'eleva el palau del gran visir de Solimà. En una altra època va ser la residència més bella d'Istanbul i ara és un museu excel·lent.

M. TERESA VARGAS (ed.) (1995) *Turquia*. Madrid: El País Aguilar, p. 83. (adaptació)

- Creus que el tipus de text determina que abundin més unes categories que altres? Justifica-ho tenint en compte el tipus de text a què pertany aquest fragment.

12. Caracteritza les cinc categories principals posant el signe + o – en cada casella, segons que presenten o no els trets indicats. Si en algun cas alguns membres de la categoria poden tenir el tret o no, indica-ho amb +/-.

Categories	Variació morfològica	Sèrie oberta	Significat bàsic	Nuclearitat
Substantiu				
Adjectiu				
Verb				
Adverbi				
Preposició				

13. Relaciona cada sintagma amb el tipus corresponent.

Una dona molt treballadora. ■	■ sintagma verbal
Prop de l'institut. ■	■ sintagma nominal
Apte per a tothom. ■	■ sintagma adverbial
Molt conscientment. ■	■ sintagma adjectival
Té una casa a València. ■	■ sintagma preposicional

- Un altre dels conceptes fonamentals en sintaxi és el de **funció**. Si bé el concepte de categoria (o de sintagma) està relacionat amb les característiques formals d'un constituent oracional, el concepte de funció té a veure amb la posició que ocupa aquest constituent dins de l'oració.

Això vol dir que un constituent, tant si es presenta al principi de l'oració com si es presenta en una altra posició, continuarà representant la mateixa categoria gramatical; tanmateix, el canvi de posició comportarà un canvi de relacions entre els constituents i, per tant, un canvi de funció:

El professor ha felicitat els estudiants.

SN/Subjecte

SN/CD

Els estudiants han felicitat el professor.

SN/Subjecte

SN/CD

En els exemples anteriors, *el professor* i *els estudiants* són sempre SN, però fan funcions diferents segons la posició que ocupen en les oracions. En el primer cas, *el professor* és el subjecte, mentre que en la segona oració *el professor* fa la funció de CD.

Les **funcions sintàctiques** poden ser molt diverses, però n'hi ha dues de **bàsiques**: la funció de subjecte i la de predicat. Aquestes funcions, en general, també s'utilitzen per a caracteritzar sintàcticament el concepte d'oració i solen tenir una correspondència amb els termes sintagmàtics de SN i SV:

La directora ha expedientat quatre alumnes.

Subjecte/SN

Predicat/SV

Al costat de la funció de subjecte i de predicat, n'hi ha d'altres que sovint depenen de les característiques semàntiques i sintàctiques dels predicats de les oracions:

- ▶ Complement directe: *Ha dut tres llibres*.
- ▶ Complement indirecte: *Ha donat una sorpresa als seus pares*.
- ▶ Complement de règim: *S'ha oblidat de tancar la porta*.
- ▶ Complement circumstancial: *Va arribar ahir*.
- ▶ Complement predicatiu: *Ha eixit de l'examen cansat*.
- ▶ Atribut: *El pis era molt gran*.

A més, també és possible parlar encara de més funcions diferents quan la relació de complementació s'estableix entre el nucli d'un sintagma, diferent d'un verb, i el seu complement:

- ▶ Complement del nom: *La moto de Pere*.
- ▶ Complement de l'adjectiu: *Ple de fang*.
- ▶ Complement de la preposició: *A la sala*.
- ▶ Complement de l'adverbi: *Independement d'això*.

Així mateix, quan un determinant (inclosos els quantificadors) o un adverbi modifica per davant el nucli d'un sintagma, també podem fer al·lusió a la **funció d'especificador**:

- ▶ Especificador nominal: *Les dones*.
- ▶ Especificador adjectival: *Ben acabat*.
- ▶ Especificador verbal: *Ja ha eixit*.
- ▶ Especificador preposicional: *Quasi davant de la porta*.
- ▶ Especificador adverbial: *Molt lentament*.

ACTIVITATS

14. A partir de les categories següents, crea sintagmes amb més de dos constituents.

Exemple: *lluny* → *molt lluny de casa*.

- Carrer
- Actua
- Darrere
- Contràriament
- Ple
- De

- Indica quin tipus de sintagma has creat en cada cas i quina és la paraula que actua com a nucli.

15. Escriu tres oracions diferents en què es combinen els sintagmes del requadre. Algun d'aquests sintagmes pot incloure's més d'una vegada en una oració.

Sintagma nominal	Sintagma verbal
Sintagma preposicional	Sintagma adverbial

16. Reflexiona sobre el concepte d'oració i indica en quins casos consideres que no es compleix el criteri gramatical i per què.

- a. Miquel ja ha acabat les classes.
- b. Has portat diners? No.
- c. Hola!
- d. Quina pudor! Uf!
- e. Collins, una altra volta!
- f. Detingut un empresari, acusat de suborn.

17. Copia tots els especificadors del text següent.

Text 10

L'últim informe PISA, que només analitza les habilitats digitals dels alumnes, alerta que l'ús moderat de l'ordinador a classe ajuda molt més que l'ús freqüent i sense cap planificació. L'estudi compara els resultats en les proves que van fer alumnes de quinze anys de trenta-un països. Aquests exàmens es van fer amb ordinador per avaluar algunes habilitats digitals. «Espanya té molt bon nivell en tecnologia a les aules, però quasi el 5 % dels estudiants no sabia per on començar quan llegia un text en línia; es perdia navegant i punxava en el primer enllaç que trobava», explica l'autor de l'informe.

El País, 15/09/2015 (adaptació)

18. Indica la funció sintàctica que realitza en cada oració el sintagma nominal subratllat.

- a. L'alcalde ha dit que demà no hi haurà ple municipal.
- b. El partit de l'oposició ha dit a l'alcalde que hi votarà en contra.
- c. Hem pensat en l'alcalde com a representant nostre.
- d. No vol col·laborar amb l'alcalde.
- e. Ahir vaig veure l'alcalde.
- f. Aquest matí l'alcalde ha inaugurat el nou mercat.

19. Digues la funció sintàctica que realitzen els constituents subratllats. Justifica la resposta.

Text 11

Moltes famílies van invertir els diners que no tenien en cinquanta-quatre xalets amb zones comunitàries d'oci i de comerç. De la terra promesa, n'ha quedat una topografia virtual que perdura en les converses. Quan algú parla de «les pistes de tennis», «la piscina» o «el centre comercial», fa referència a realitats que figuraven en plànols i maquetes però que mai no es van construir. Cohesionats per l'eufòria de la indignació, els veïns van organitzar-se per exigir el compliment de clàusules i contractes.

SERGI PÀMIES (2013) «Dos radiofonistes», dins *Cançons d'amor i pluja*. Barcelona: Quaderns Crema, p. 69.

20. TALLER D'ANÀLISI. Classifica les oracions segons que siguin simples o compostes.

- a. La idea que has proposat és meravellosa.
- b. Les màfies organitzades de l'illa de Sicília han causat molts maldecaps al govern italià.
- c. Van decidir que no hi teníem res a fer.
- d. Després de dinar, vam fer la migdiada.
- e. Van abandonar el projecte perquè no tenien prou diners.
- f. Una volta casats, es van comprar un pis.
- g. És difícil que tinguin molta gent.
- h. Han estudiat moltíssim durant tot l'any.

- Explica en cada oració composta quins elements et porten a parlar d'oració composta.

SABER MÉS

Tradicionalment, també s'ha fet servir una altra terminologia que consistia a anomenar *monemes* cada una de les unitats que formaven les paraules. Així, es distingien dos tipus de monemes: els lexemes i els morfemes.

4.1. L'estructura de les paraules

Com hem vist en l'apartat anterior, la morfologia és la branca de la lingüística encarregada de l'estudi de la forma de les paraules. Al llarg del curs veurem diferents mecanismes de formació de paraules (derivació, composició, habilitació...). Abans, però, convé repassar com s'estructuren les paraules i com s'anomenen les diferents parts que les integren. Les paraules solen constar de **morfemes**, constituents mínims dotats de significat, en què es pot descompondre una paraula. Cada paraula pot constar d'un únic morfema o de diversos morfemes.

text *text-os* *text-ual* *text-ual-isme*

Podem distingir tres tipus de morfemes:

- **Morfema radical**, tradicionalment també anomenat **lexema** o **arrel** i considerat una categoria a banda dels morfemes. És la part de la paraula que ens remet al concepte o significat bàsic. És fàcilment recognoscible perquè és la part que comparteixen totes les paraules de la mateixa família lèxica, tot i que de vegades pot presentar diferències ortogràfiques.

textual *textos* *context* *textet*
taronja *taronges* *taronger* *taronjar*

- **Morfemes flexius**, tradicionalment també anomenats **desinències**, que s'afegien darrere del lexema i aporten informació sobre gènere, nombre, persona, temps..., segons la categoria gramatical. Per això se sol distingir entre morfemes flexius nominals (els de gènere i nombre) i morfemes flexius verbals (els de persona i temps).

autora *textos* *escrivia*

- **Morfemes derivatius**, també anomenats **afixos**, que s'afegien davant o darrere del lexema i donen lloc a una paraula nova, normalment amb un significat nou.

textual *context* *textet*

ACTIVITATS

21. Marca les oracions vertaderes i corregeix les falses perquè siguin vertaderes.

- ☐ a. El morfema radical és el que aporta el significat bàsic de la paraula.
☐ b. El morfema derivatiu aporta informació de gènere i nombre.
☐ c. La paraula *escolarització* consta d'un únic morfema.
☐ d. Tradicionalment, la paraula *monema* equival al morfema radical.

22. Classifica les paraules següents segons el nombre de morfemes que contenen.

cotxe ■ balancí ■ decisió ■ pizzeria ■ mina
 reincident ■ vestidor ■ reordenació
 immobilisme ■ tossir ■ xapa

1 morfema

2 morfemes

3 morfemes

23. Busca en la citació paraules que s'ajusten a les descripcions morfològiques proposades.

Ens envelleix més la covardia que el temps; els anys arruguen la pell, però la por arruga l'ànima.

- a. Un morfema radical + un morfema flexiu nominal
 b. Un morfema derivatiu + un morfema radical + un morfema flexiu verbal
 c. Un morfema radical + un morfema derivatiu
 d. Un morfema radical + un morfema flexiu verbal

5 Dificultats ortogràfiques i gramaticals

En aquesta unitat treballarem algunes dificultats relacionades amb la grafia de vocals i consonants, que per la fonètica o per la interferència del castellà solen ocasionar molts dubtes a l'hora d'escriure.

Així, les activitats que es presenten a continuació ens permetran repassar conceptes fonètics, com ara la distinció entre vocals obertes i tancades o so sord i sonor. Al final del llibre, trobareu un quadre amb la descripció fonètica dels sons (apèndix, pàg. 287).

ACTIVITATS

Vocals obertes i tancades

No hi ha una regla que ens permeti saber si una vocal es pronuncia oberta o tancada, ja que generalment la causa és etimològica. No obstant això, t'ofereixo alguns trucs que et poden ajudar:

- Les vocals *e* i *o* obertes només es donen en síl·labes tòniques: *terra* (oberta) però *terreta* (tancada).
- La nostra *e* oberta es correspon en castellà amb el diftong *ie* i la *o* oberta, amb el diftong *ue* (però, *nét/nieto*, *conte/cuento*).
- Les vocals tòniques *e* i *o* de les esdrúixoles solen ser obertes (excepte *església*, *fórmula* i *pólvora*).
- La *e* i la *o* solen ser obertes davant de les consonants o grups de consonants: *l, l·l, r, rr, ndr*.
- La *e* i la *o* solen ser obertes en les terminacions *epte, epta, ecte, ecta*.

En cas de dubte, pots consultar diccionaris que incorporin la pronunciació de les paraules, com per exemple <http://www.avl.gva.es/dnv>

- 24.** Escriu O (oberta) o T (tancada) segons com siga la vocal tònica d'aquestes paraules.

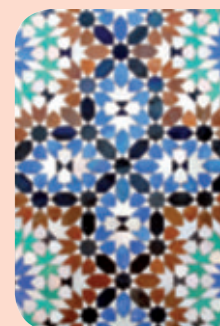
☐ cel	☐ Vicent	☐ infern
☐ bec	☐ pesta	☐ febre
☐ mel	☐ beca	☐ pena
☐ obert	☐ net	☐ estel
☐ porta	☐ boca	☐ moc
☐ front	☐ pont	☐ hort
☐ tela	☐ seca	☐ compte
☐ col	☐ os	☐ tros
☐ cendra	☐ projecte	☐ cella
☐ oncle	☐ trosset	☐ vela

Interferència e/a i o/u

Algunes vegades cometem incorreccions ortogràfiques en la tria de les vocals per interferència del castellà. Les activitats 25 i 26 t'ajudaran a descobrir paraules que solen plantejar dubtes.

- 25.** Completa les paraules següents amb *e* o *a*, segons que corresponga.

■ ...mbaixada	■ ass...ssí
■ ass...mblea	■ ...valuació
■ ...feminat	■ r...ncor
■ s...rgent	■ s...nefa
■ tr...ball	■ av...ntatge
■ m...ravella	■ mon...stir
■ av...ria	■ ...mparar
■ ...nyorar	■ ...ncert

- Compara l'ortografia en la nostra llengua amb l'ortografia que tenen aquestes paraules en castellà i digues si presenten canvi.
- Escriu paraules derivades d'algunes de les anteriors per comprovar si mantenen l'ortografia.

- 26.** Completa les paraules amb *o* o *u*, segons que corresponga.

■ b...tifarra	■ capit...l	■ b...fetada
■ b...tletí	■ b...txaca	■ cart...lina
■ c...mplir	■ m...ntanya	■ còns...l
■ m...ntar	■ emb...tit	■ esc...pir
■ s...focar	■ s...port	■ J...an
■ p...lir	■ t...rment	■ R...mania
■ s...spirar	■ t...rró	■ tri...mf

ACTIVITATS

Els sons alveolars sords i sonors

Les grafies corresponents als sons alveolars sord (/s/) i sonor (/z/) solen plantejar molts dubtes a causa del fenomen d'ensordiment d'alguns dels dialectes del valencià. Repassem breument les grafies que s'usen en cada cas:

- El so /s/ s'escriu amb s, ss, c, ç.
- El so /z/ s'escriu amb z, s.

27. Classifica les paraules que continguem el so de la essa segons que siguen sordes o sonores. Després, completa les normes.

Text 12

Cansat de passar-te tot el dia treballant a casa? Tens una idea de negoci, però no tens diners per a llogar un local? Venç les pors! Els espais de *coworking* són una bona opció per a tots els autònoms que acaben de començar i volen disposar d'un lloc físic on treballar i alhora poder compartir les despeses i experiències amb altres joves.

Aquest divendres a les onze ens reunim a l'Ateneu per debatre com haurien de ser aquestes zones. Encara queden places lliures. T'hi apuntes?

<https://es-es.facebook.com/JovesdeSantFeliu/posts/307655522661017> (adaptació)

La /s/ sorda s'escriu:

A l'inici de paraula ... com en ...

Darrere de consonant ...
com en ...

Entre vocals ... com en ...

Al final de paraula ...
com en ...

La /z/ sonora

A l'inici de paraula ...
com en ...

Darrere de consonant ...
com en ...

Entre vocals ... com en ...

Apunt de fonosintaxi

En posició final només existeix el so sonor per fonosintaxi: enllaços entre paraules que acaben en -s i comencen per vocal o consonant sonora (vegeu quadre fonètic de l'apèndix, pàg. 287): *les aules, les dones*.

28. Escriu els contextos del text anterior en què per fonosintaxi la s final seria sonora.

29. Completa les oracions següents. Després, classifica-les segons que el so alveolar siga sord o sonor.

- El millor con...ell, el que t'isca del ...ervell.
- L'home propo...a i Déu dispo...a.
- Un bon esmor...ar estalvia un dinar.
- Qui molt abra...a té el cap de caraba...a.

El so palatal sord

Els sons palatals sords adopten les grafies següents:

- La grafia x en posició inicial, després de i o després de consonant: *Xàtiva, xaranga, caixa, peix, panxa*.
- El dígraf tx en posició intervocàlica o final: *cotxe, despatxar, empatx, cartutx*.
- El dígraf ig quan el derivat té una pronunciació sonora: *goig* → *gojos*.

30. Ompli els buits amb les grafies corresponents al so palatal sord.

■ feste...	■ bo...	■ Meri...ell
■ pun...ó	■ mare...	■ estieue...
■ ...ocolate	■ lle...	■ ro...
■ enu...	■ du...a	■ ...arop
■ pei...	■ calai...	■ ...opar
■ ...ulla	■ car...ofa	■ mar...a
■ ...antatge	■ fle...a	■ capri...
■ ra...	■ ore...	■ fa...
■ bai...	■ ...in...eta	■ escabe...
■ sandvi...	■ esto...	■ pedale...

El so palatal sonor

Els sons palatals sonors adopten les grafies següents:

- Les grafies j i g quan ocupen la posició inicial o postconsonàntica: j (davant de a, o, u); g (davant de e, i). Però: *jerarquia, Jesús, Jeremies, jeroglífic, Jeroni, jersei, jeep, majestat*...
- Les grafies j o g i els dígrafs tj i tg quan ocupen la posició intervocàlica (*passeja, passegeu, platja, metge*). Algunes vegades tenim dubtes en posició intervocàlica entre usar grafia o dígraf. T'ajudem:
 - ▶ La terminació pròpia dels verbs és -ejar: *passejar*.
 - ▶ Els substantius solen acabar en -atge: *pelatge*.

31. Escriu mots derivats de les paraules següents que continguen consonants palatals sonores.

passeig ■ desig ■ raig ■ bateig ■ boig ■ assaig

32. Conjuga el passat simple i el present d'indicatiu dels verbs *pujar*, *allotjar* i *abreujar*.

■ calvo	■ curvo	■ jugaba
■ savia	■ revolcar	■ abogado
■ aburrir	■ abortar	■ cambio
■ cabalgar	■ caballo	■ cerebro
■ gobierno	■ haber	■ probar

Les oclusives a final de paraula

Les oclusives a final de mot sempre sonen sordes, fet que ens provoca molts dubtes a l'hora d'escriure. Recorda les normes següents:

- S'escriu la grafia corresponent al so sord (*p, t, c*) quan va precedida de vocal tònica: *miop, canut, moc*.
Són excepcions: *fred, sud, Madrid, David, Alfred*; els mots acabats en *-etud* i *-itud* (*quietud, multitud*); mots procedents d'altres llengües, com *aljub, club, tub*; o cultismes com *demagog, pedagog, estrateg*.
- S'escriu la grafia del femení o derivat quan va precedida de vocal àtona o d'una altra consonant: *àrab* → *arabesc, líquid* → *líquida, llarg* → *llarga*; *polp* → *polpet, malalt* → *malalta, arc* → *arcada*.
Són excepcions els cultismes o mots procedents d'altres llengües: *dividend, rang, míting, púding*.

Les consonants laterals

En posició intervocàlica solen presentar-se dubtes per a triar *l* i *ll*. Recordem algunes normes:

- Escrivim *l-l* en els mots començats per:
 - ▶ *al-l*: *al·legar, al·lèrgia*, etc. (Però: *alegria, alegre*).
 - ▶ *col-l*: *col·legi, col·laborar, col·lecció, col·loqui*, etc. (Però: *color, columna*).
 - ▶ *il-l*: *il·legal, il·lusió, il·lustrar*, etc.
 - ▶ *mil-l*: *mil·lenari, mil·límetre*, etc. (Però: *milió, miler*).
- També solen dur *l-l* els mots acabats en:
 - ▶ *-el·la*: *aquarel·la, cel·la, mortadel·la, novel·la*, etc.
 - ▶ *-il·la*: *tranquil·la, til·la, goril·la*, etc.
 - ▶ *-il·lar*: *cavil·lar, destil·lar, oscil·lar, vacil·lar*, etc. (Però: *espavilar*).
- Ara bé, són molts els que no responen a aquestes regles, sinó a l'etimologia: *bèl·lic, intel·ligent, medul·la, metàl·lic, mol·lusc, nul·la, tranquil·litzar, sol·licitar*, etc.

33. Completa les paraules i justifica la grafia de huit d'aquestes.

■ cal...	■ cor...	■ llo...
■ glo...	■ dra...	■ cu...
■ re...	■ ser...	■ àra...
■ sòli...	■ pare...	■ joventu...
■ profun...	■ qualita...	■ institu...
■ dignita...	■ exactitu...	■ bandi...
■ humi...	■ tron...	■ exòti...
■ fan...	■ geòle...	■ amar...
■ difton...	■ catàle...	■ càsti...
■ gro...	■ fo...	■ ce...

Les interferències de la *b* i la *v*

Hi ha paraules que han evolucionat de manera diferent en la nostra llengua i en castellà i presenten diferències quant a l'ús de la *b* i la *v*. Descobrim-ho en l'activitat següent.

34. Escriu en valencià els mots següents.

■ mòvil	■ vasco	■ verruga
■ viga	■ Vizcaya	■ volcar

35. Completa els buits posant *l* o *ll*.

■ ce...ebrar	■ i...ús	■ para...e...a
■ ocu...ista	■ cè...u...a	■ penici...ina
■ satè...it	■ rebe...ia	■ este...ar
■ co...ega	■ pe...ícu...a	■ sí...aba

36. Corregeix el text següent aplicant tots els coneixements que has après en aquest apartat.

Text 13

L'Institut Valencià d'Evaluació i Qualitat Educativa va incloure en la seua programació l'evaluació de l'alumnat a la fi de l'educació primària. Aquest projecte, realitzat conjuntament amb el Ministeri d'Educació, té per objectiu conèixer els resultats educatius de diverses àrees curriculars i el grau de desenvolupament de les capacitats d'aprenentatge, a partir del currículum del Govern valencià.

Els resultats que s'exposen són una anàlisi descriptiva de les respostes obtingudes en les probes de rendiment escolar, en mesures de percentatge d'acert de les preguntes.

Planificar (I): les idees inicials i les hipòtesis de partida

L'activitat acadèmica exigeix dominar una sèrie de gèneres textuais, perquè faciliten l'aprenentatge (com ara els resums) o bé perquè formen part de les pràctiques habituals d'aquest àmbit (per exemple, els exàmens o les presentacions orals). Així, el **treball monogràfic** és un dels gèneres més recurrents, ja que és un text escrit de caràcter expositiu que comunica informació original amb objectivitat.

L'elaboració d'un treball monogràfic, com la de qualsevol altre text, exigeix un procés amb tres fases: la planificació, la redacció i la revisió. L'apartat *Saber fer* de les unitats 1, 2 i 3 atén la fase de **planificació**, que ens obliga a reflexionar sobre dos aspectes: d'una banda, els elements que defineixen la situació comunicativa, i, d'altra banda, els continguts i l'estructura del treball.

El pas inicial per a elaborar un treball monogràfic és considerar el context en què s'inscriu aquest gènere acadèmic. En concret, cal tenir present que la **situació comunicativa** que s'hi associa es defineix pels elements següents:

- Camp o tema especialitzat, fet que implica una preparació prèvia.
- Canal escrit, de manera que l'emissor i el receptor no comparteixen ni el temps ni l'espai.
- Tenor interpersonal o to formal, ja que la relació entre l'emissor i el receptor no és de confiança.
- Tenor funcional fonamentalment expositiu, ja que la finalitat bàsica és explicar un tema i aportar-ne informació.

Des del punt de vista lingüísticodiscursiu, una de les conseqüències dels factors anteriors és l'ús d'un **registre formal**. Per tant, el treball estarà marcat per la correcció normativa, el lèxic especialitzat...

1 Sobre quin tema treballarem?

Una vegada fixat el context, la primera decisió que cal prendre en la planificació del treball monogràfic és l'elecció del tema, és a dir, la delimitació de l'objecte d'estudi que centrarà la nostra atenció. En aquest sentit, s'han de considerar una sèrie d'aspectes:

- Les **característiques del treball**. Lògicament, el tema està condicionat per l'àrea de coneixement a què s'adscriu i per les instruccions que s'hagen donat quant a l'enfocament, l'extensió...
- Les **capacitats** i els **gustos personals**. Dins de les directrius marcades, sempre és millor que el tema s'ajuste a les nostres possibilitats i inquietuds.
- L'**interés** i l'**originalitat**. Entre les alternatives que ens plantejem, convé també buscar un tema que pensem que pot atraure altres lectors i que adopte una òptica nova.

Ben sovint, la combinació dels factors anteriors té com a resultat un tema ampli i pràcticament inabastable. Per això, a partir de la formulació inicial, hem de tractar de restringir l'objecte d'estudi a partir de criteris diferents: temàtics, cronològics, geogràfics...

Formulació inicial: *Els moviments d'avantguarda*

Restricció temàtica: *Els moviments d'avantguarda en la literatura*

Restricció temàtica i geogràfica: *Els moviments d'avantguarda en la literatura francesa*

2 Quines són les idees inicials que tenim sobre el tema? Com les podem organitzar?

Amb el tema ja decidit, cal començar a plantejar-se què en sabem. Una manera útil d'avaluar els nostres coneixements previs sobre l'objecte d'estudi és a través de la **pluja d'idees**. Aquesta tècnica consisteix a anotar tot allò que se'ns acut sobre un tema sense cap tipus de restricció, ordre o organització. L'única indicació que hem de tenir present és que les referències que hi escrivim siguin curtes, amb tres o quatre paraules com a màxim.

Els moviments d'avantguarda en la literatura francesa

Trencament

Principis segle XX

Surrealisme

Escriptura automàtica

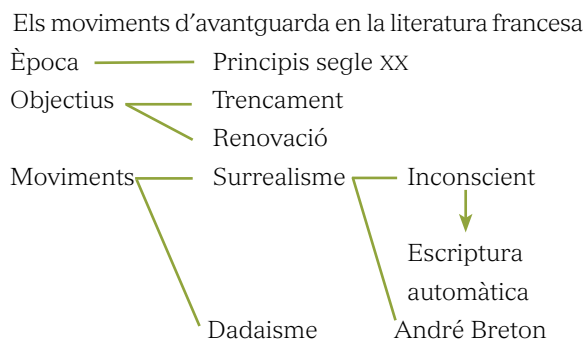
Inconscient

André Breton

Dadaisme

Renovació

Amb la pluja d'idees, podem obtenir una aproximació preliminar als continguts del treball monogràfic. A més, si elaborem un esquema conceptual podem apuntar també l'estructura provisional d'aquest. L'**esquema conceptual** organitza les referències de la pluja d'idees establint associacions, jerarquies, relacions d'oposició... entre aquestes. El resultat és una representació que, mitjançant elements gràfics (fletxes, línies, claus, etc.), fa visible els vincles entre les idees anotades.

Tant la pluja d'idees com l'organització d'aquestes a través de l'esquema conceptual són eines el resultat de les quals hem de considerar sempre com a provisionals. De fet, durant el procés d'elaboració del treball, convé anar revisant-lo cíclicament.

3 De quines hipòtesis partim?

La planificació prèvia exigeix formular **hipòtesis** de partida, és a dir, què volem confirmar o rebutjar en el desenvolupament del treball. Des del punt de vista lingüístic, les hipòtesis són una oració enunciativa que expressa una idea de forma clara.

Els moviments d'avantguarda en la literatura francesa
 Hipòtesi 1a. L'avantguardisme suposa una renovació de la literatura europea, en general, i de la francesa, en particular.

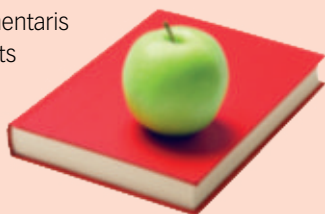
Hipòtesi 2a. La literatura francesa rep la influència de tots els moviments d'avantguarda europeus.

Hipòtesi 3a. Alguns moviments són impulsats per autors francesos, que esdevenen el referent europeu.

ACTIVITATS

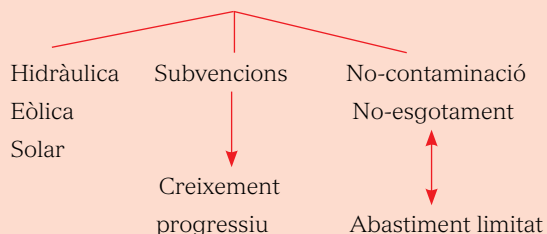
37. Copia l'opció que presenta el tema de forma més restringida.

- Els trastorns alimentaris en els adolescents
- Els trastorns alimentaris
- Alimentació i trastorns

38. Indica el criteri que s'ha seguit per restringir el tema en l'opció que has triat en l'activitat anterior: restricció temàtica, geogràfica, cronològica...

39. Respon. Quin títol posaries a un treball amb aquest esquema conceptual?

- Explica el significat de cada signe gràfic de l'esquema.

a. — b. → c. ↔

40. Justifica per què aquesta pluja d'idees no és adequada.

Text 14

L'oferta turística de la Safor

La platja (en concret, Gandia) és un motor destacat. El turisme cultural i el turisme natural poden ser complements idonis al turisme de sol i platja.

Cal tenir present les potencialitats del sector serveis: hotels i restauració.

A hores d'ara, s'exploten les vies complementàries al turisme de sol i platja?

- Fes correctament la pluja d'idees i un mapa conceptual.

41. Marca les oracions vertaderes i reescriu les falses.

- ☐ a. Les hipòtesis sempre són certes.
- ☐ b. Les hipòtesis poden plantejar-se com a preguntes.
- ☐ c. El treball monogràfic no té limitació d'hipòtesis.

42. **PROJECTE DE CURS.** Comença a planificar el teu treball monogràfic a partir dels passos següents.

1r Tria un tema relacionat amb la literatura del segle xx o xxi, i enuncia'l amb una formulació restringida.

2n Fes una pluja d'idees sobre el tema i, després, organitza-la a través d'un esquema conceptual.

3r Formula les hipòtesis de partida del teu treball.

ACTIVITATS DE SÍNTESI

La música de les paraules i les frases. *Le style c'est moi*

Crec que no hem de reservar per al poeta la capacitat musical del llenguatge. El prosista també pot prendre's el devenir del text com un devenir musical. Podem fer la prova llegint en veu alta textos diferents. Sovint ens trobarem amb textos secs, durs d'oïda, que es limiten a explicar allò que l'autor té intenció d'explicar. De tant en tant topem amb textos que expliquen el que l'autor vol que expliquin però que adquireixen valor per ells mateixos perquè la sola manera com està construïda la cadència de les frases i la tria que s'ha fet de les paraules i de la seva sonoritat, ens converteixen el text en un plaer per ell mateix. [...] La col·locació de cada paraula està pensada tant per la seva necessitat d'aparició, com per l'efecte que produeix en el conjunt. I tot plegat té, per tant, una intenció profunda perquè així expliquem més d'una cosa a la vegada: ho diem tot, com a la vida. Aprofitem el valor connotatiu de les paraules i del so de les paraules o de la seva música dins de la frase.

JAUME CABRÉ (1999) *El sentit de la ficció*. Barcelona: Proa, p. 98-100.

COMPREENSIÓ

1. Resumeix en poques paraules el contingut del fragment.
2. Enuncia el tema del text fent servir un sintagma.
3. Explica el significat de les paraules següents del text i proposa un sinònim per a cada una.
 - devenir
 - cadència
 - connotatiu

LINGÜÍSTICA DEL TEXT

4. Respon i justifica la resposta.
 - De quin tipus és la seqüència principal d'aquest fragment?
 - Quina funció del llenguatge hi predomina?
 - A quin gènere pertany? Què singularitza aquest gènere respecte a altres gèneres del mateix tipus textual?
5. Identifica la varietat diatòpica i diafàsica que es fa servir en el text i posa'n exemples.
6. Indica a quina de les propietats textuais correspondria cada un d'aquests aspectes del text.
 - La presència en el text de marques d'íctiques personals referides a l'emissor (*crec*) o a l'emissor i al receptor (*ens trobarem*).
 - L'ús d'elements anafòrics que eviten la repetició (*la seva necessitat*) i l'elisió (*Ø adquireixen valor per ells mateixos*).
 - La presència d'elements lèxics de reiteració, com ara la sinonímia (*trobem, topem*).
 - La selecció d'idees que relaciona el text amb una partitura.

MORFOSINTAXI

7. Fes un esquema que incloga totes les categories gramaticals i busca en el text un exemple de cada una. És possible que algun tipus d'especificadors no es troben en el text.

8. Extrau del text un exemple de cada un d'aquests sintagmes.

- sintagma preposicional
- sintagma adjectival
- sintagma adverbial
- sintagma nominal

9. Analitza el subjecte i el predicat de les dues primeres oracions del text.

10. Localitza en el text un exemple de les funcions següents.

- complement del nom
- complement de l'adjectiu

LÈXIC

11. Analitza l'estructura de les paraules següents.

- textos
- col·locació
- aprofitem

DIFICULTATS ORTOGRÀFIQUES I GRAMATICALS

12. Classifica les paraules següents del text segons que la vocal tònica siga oberta o tancada.

- valor
- text
- sola
- secs

13. Localitza en el text tres exemples en què la s al final de mot siga sonora per fonosintaxi.

14. Justifica l'ortografia de la grafia destacada en cada paraula.

- col·locació
- intenció
- converteixen

REFLEXIÓ I APLICACIÓ

15. Explica les dues metàfores sobre el text que hem vist en aquesta unitat i justifica amb quina estàs més d'acord.

16. Busca informació sobre Jaume Cabré i el tipus d'obres que escriu.

